

Milan Viturka

**Nový přístup k hodnocení disparit v
regionálním rozvoji**

XIII. mezinárodní kolokvium o regionálních vědách

Bořetice

16. – 18. 6. 2010

Všeobecný explanační rámec

- **Hlavní společenské zákonitosti determinující vznik disparit:** vývojová diferenciacie společenských systémů – primární diferenciacie a řádovostní diferenciacie společenských systémů – sekundární diferenciacie (viz teorie komplexity M. Hampla)
- **Disparity** tj. nerovnosti resp. rozdílnosti pak lze chápat jako přirozený výsledek působení tržních sil, naplňujících princip zásluhovosti. Udržitelný rozvoj společnosti však vyžaduje, aby vznikající nerovnosti v zájmu její soudržnosti nepřekročily obecně akceptovatelnou mez tj. aby byl tento proces usměrňován a byl tak naplňován i princip solidarity.

Integrační teorie udržitelného regionálního rozvoje: základní matematický model

$$Y = M [a, z_1, z_2] \cdot f(I, L, K)$$

Kde:

Y = úroveň produkce

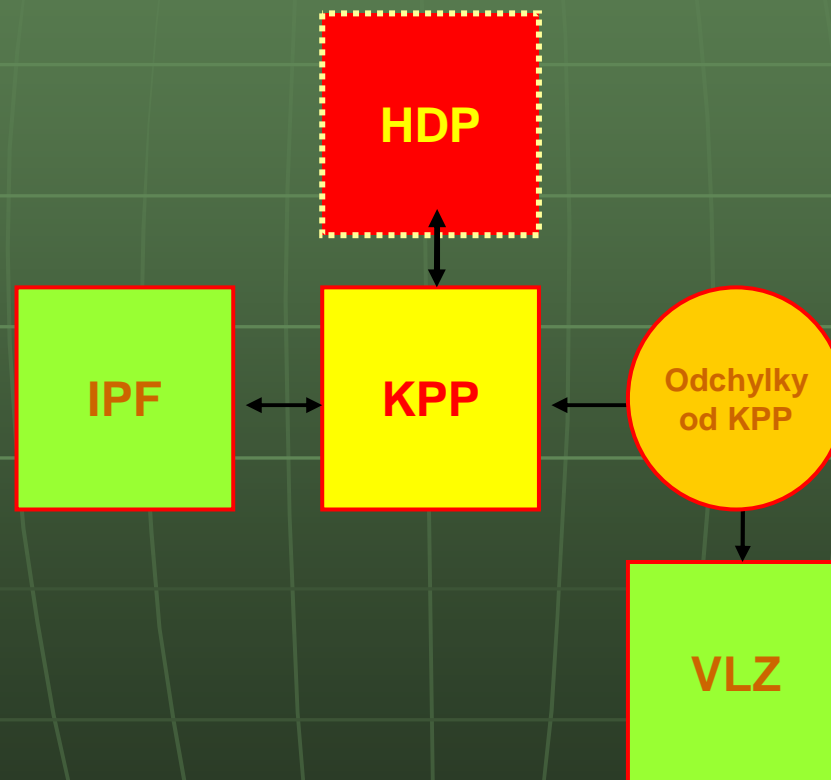
M = multifaktorová proměnná s komponentami a – všeobecná úroveň vědecko-technického rozvoje, z_1 – makroekonomické (územně volné) a z_2 – regionální (územně vázané) faktory ekonomického rozvoje

I = inovační potenciál

L = objem lidských zdrojů

K = objem fyzického kapitálu.

Hlavní komponenty integrační teorie udržitelného regionálního rozvoje

Základní determinanty prostorového uspořádání ekonomiky

hierarchická úroveň	polarizace	integrace	klíčové struktury	hlavní typy interakcí
<i>globální</i>	rozvojové póly globálního významu	rozvojové osy nadnárodního významu	mezinárodní společenství, TNC	obchodní
<i>makroregionální</i>	rozvojové póly nadnárodního významu	rozvojové osy národního významu	státní správa, ústředí velkých firem	řídící
<i>mezoregionální</i>	rozvojové póly národního významu	rozvojové osy regionálního významu	velké firmy resp. závody, územní správa	produkční
<i>mikroregionální</i>	rozvojová (nodální) centra	nodální regiony	zaměstnavatelé, zaměstnanci	pracovní

Hodnocení kvality podnikatelského prostředí jako teoretického základu identifikace rozvojových disparit

- ✦ *Praktický význam hodnocení kvality podnikatelského prostředí (KPP):* vytvoření základního rámce pro správnou volbu cílů a efektivní výběr nástrojů regionální politiky jako součásti hospodářské politiky.
- ✦ *Definice KPP:* agregátní výsledek dlouhodobé akumulace různorodých vlivů, generovaných aktivitami podnikatelských i nepodnikatelských subjektů.
- ✦ *Metodický základ hodnocení KPP:* identifikace investičních resp. rozvojových preferencí firem působících ve zpracovatelském průmyslu a vybraných odvětvích tržních služeb (progresivní služby) prostřednictvím výběru hlavních ovlivňujících faktorů včetně stanovení jejich významových vah.
- ✦ *Hlavní teoretická východiska:* lokalizační teorie (Weber, Lösch), teorie kumulativní kauzality (Myrdal), teorie polarizovaného rozvoje (Perroux, Friedmann), endogenní teorie hospodářského růstu (Lucas, Romer), mikroekonomická teorie konkurenceschopnosti (Porter), nová ekonomická geografie (Krugman), teorie hierarchie reality (Hampl).
- ✦ *Územní jednotky hodnocení:* správní obvody obcí s rozšířenou působností 3. stupně (mikroregionální úroveň), kraje (mezoregionální úroveň).

Faktory KPP a jejich významové váhy

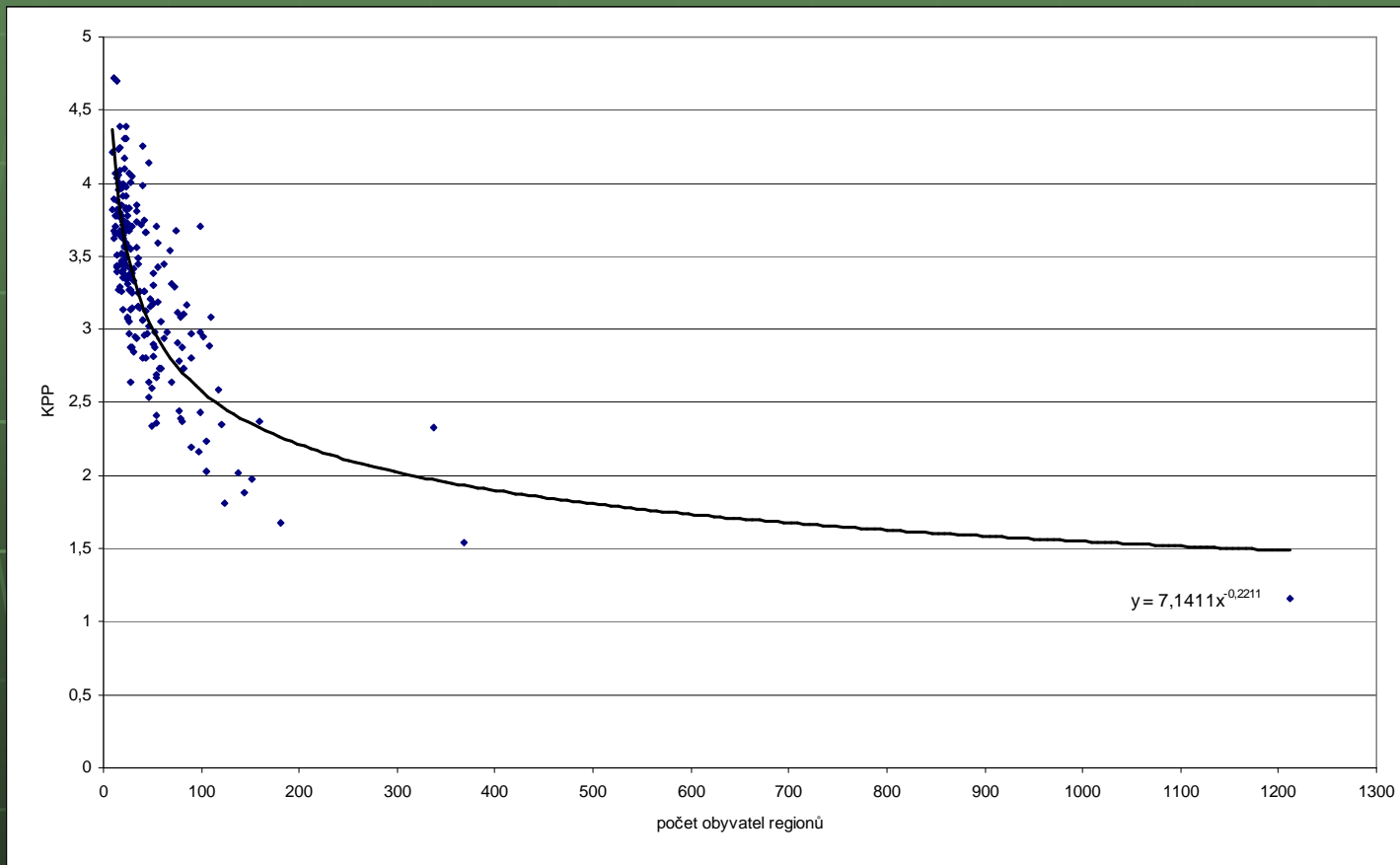
faktory	typologické skupiny	váhy A	váhy B
nejvíce významné faktory: :		44	48
podnikatelská a znalostní báze	regionální a lokální faktory	9	11
dostupnost pracovních sil	pracovní faktory	10	10
blízkost trhů	obchodní faktory	9	9
blízkost hlavních zákazníků	obchodní faktory	9	9
kvalita pracovních sil	pracovní faktory	7	9
středně významné faktory:		37	35
cena nemovitostí	cenové faktory	7	7
kvalita silnic a železnic	infrastrukturní faktory	8	6
cena práce	cenové faktory	6	6
informační a komunikační technologie	infrastrukturní faktory	6	6
podpůrné služby	obchodní faktory	6	5
urbanistická a přírodní atraktivita území	environmentální faktory	4	5
méně významné faktory:		19	17
přítomnost zahraničních firem	obchodní faktory	5	4
environmentální kvalita území	environmentální faktory	3	4
asistence veřejné správy	regionální a lokální faktory	4	3
blízkost mezinárodních letišť	infrastrukturní faktory	4	3
flexibilita pracovních sil	pracovní faktory	3	3

Váhy A – ekonomika hnaná investicemi, váhy B – ekonomika hnaná inovacemi

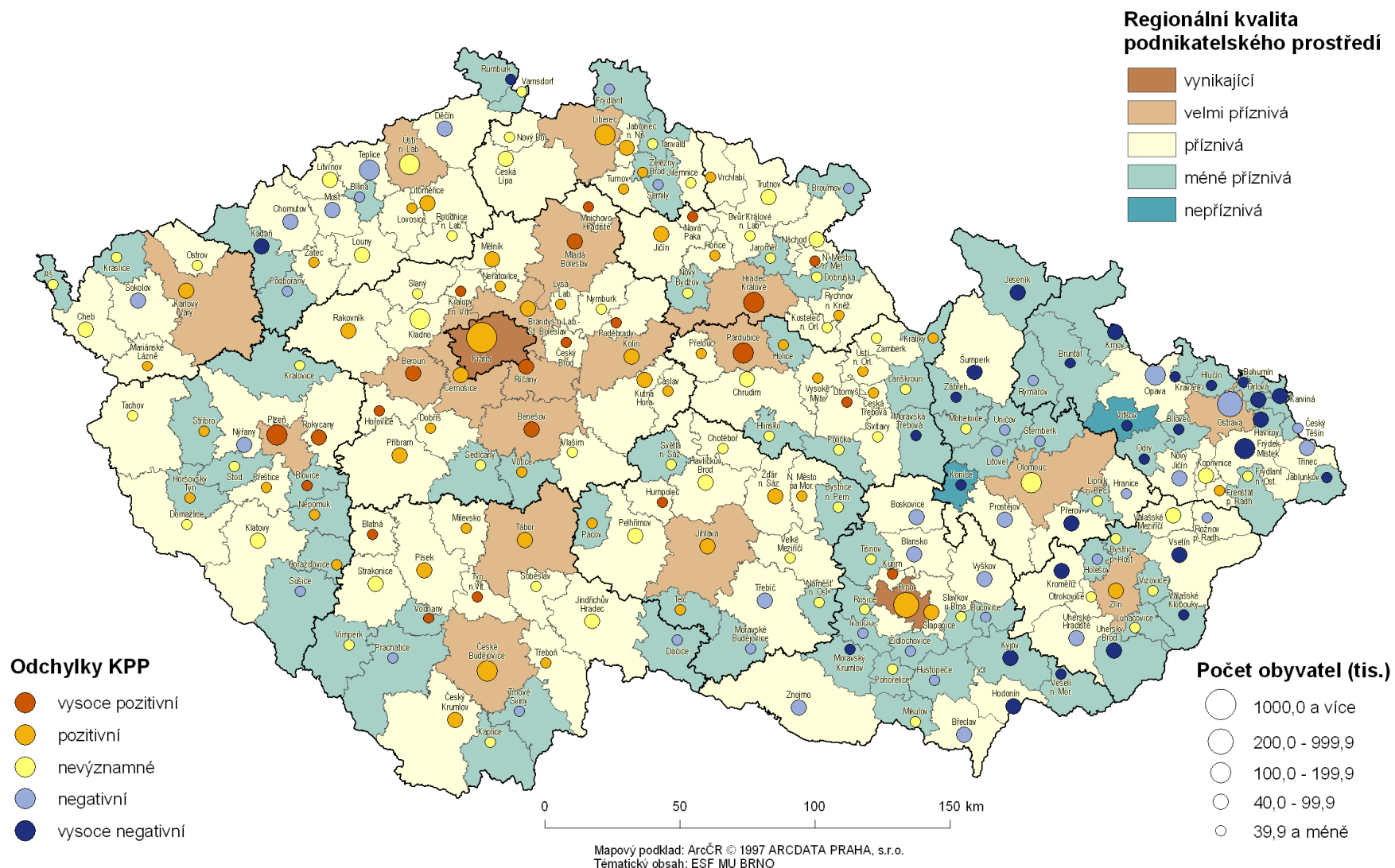
Komentář k výsledkům hodnocení KPP

- Diferenciace hodnot KPP podle krajů není bez Pražského kraje příliš výrazná (odchyly od průměru ČR se pohybují v rozmezí + 20 až – 3 %). Z toho lze vyvodit praktický závěr, že problém regionálních nerovnováh resp. disparit v ekonomickém rozvoji se týká především relace Praha resp. středočeský prostor v. ostatní kraje – tato skutečnost otevírá prostor pro perspektivní přechod od preference tradiční regionální politiky cílené na snižování regionálních disparit k preferenci regionální politiky cílené na posilování regionální konkurenceschopnosti.
- Další výsledky hodnocení: informace o odchylkách skutečných a teoreticky příslušných hodnot KPP na mikroregionální úrovni (objektivizace výchozího stavu), informace o vybavenosti jednotlivých regionů faktory KPP (atraktivita regionů z hlediska individuálních preferencí jednotlivých firem).
- **Potvrzení stanovených hypotéz:**
 - **Silná vazba hodnot KPP na úroveň HDP/obyv. – hodnota korelačního koeficientu na mezoregionální úrovni přesahuje hranici 0,95.**
 - **Hodnoty KPP korespondují s populační velikostí mikroregionů – hodnoty KPP pro velikostní skupiny s hraničními hodnotami 180, 90, 45 a 18 tis. obyv. činí 1,7 – 2,5 – 3,0 – 3,5 – 3,8.**

Závislost KPP na velikosti regionů

REGIONÁLNÍ KVALITA PODNIKATELSKÉHO PROSTŘEDÍ (KPP)

Závěrečné poznámky

- Rozvojové disparity vznikají vývojevou a z ní se odvíjející hierarchickou diferenciací společenských systémů a z toho logicky vyplývá, že účinnost jejich regulace je výrazně ovlivňována mírou respektování zákonitostí sociálně-ekonomické a sociálně-geografické organizace společenských systémů.
- Disparity lze členit na odůvodněné tj. disparity podmíněné hierarchickou pozicí regionů – jejich regulace by byla v rozporu se zákonitostmi sociálně-geografické organizace území (a tedy neefektivní) a neodůvodněné tj. disparity determinované charakterem ekonomického vývoje regionů – jejich regulace (prostřednictvím regionální politiky) je společensky ospravedlnitelná principem solidarity.
- Rozvojové disparity lze nejefektivněji snižovat prostřednictvím programů orientovaných na zvyšování KPP, rozvoj integračních procesů a zlepšení využívání endogenních zdrojů ekonomického rozvoje, přičemž základním předpokladem efektivnosti podpory je cílená aplikaci příslušných opatření podle skupin sdružujících regiony s podobným významovým (hierarchickým) postavením.